

Učenje lepomisja pri interesni dejavnosti v šolski knjižnici Osnovne šole Prule

Learning Calligraphy as an Extracurricular Activity in the Prule Primary School Library

Gregor Škrlj

Izveček

V prispevku so predstavljene ure pouka interesnih dejavnosti, ki so bile namenjene spoznavanju zgodovine, lepomisja, prvih knjig in besedil. Tudi v šolski knjižnici je bilo vsako šolsko leto oblikovanih več skupin, ki so obiskovale različne interesne dejavnosti pod vodstvom šolskega knjižničarja. Interesne dejavnosti so imele vsako šolsko leto na voljo določeno število ur, saj število ur interesnih dejavnosti predpisuje predmetnik. V prispevku so omenjeni ter prikazani pripomočki, ki so potrebni za izvajanje lepomisja in izdelki, ki so nastali.

UDK 027.8:003.077

Ključne besede

šolska knjižnica, lepomisje, kaligrafija, večšine, grafologija

Keywords

school library, calligraphy, skills, graphology

Abstract

The paper describes extracurricular activities introducing history, calligraphy, first books and texts. The school library also hosted several groups every school year which participated in various extracurricular activities under the guidance of the school librarian. Each year, a certain number of hours was dedicated to extracurricular activities, because the number of hours intended for extracurricular activities is defined by the curriculum. The paper also mentions the tools required for calligraphy and the final products.

UVOD

»Ko govorimo o dosežkih človeštva, se verjetno niti ne zavedamo, da je pisava pravzaprav njegov največji dosežek. Drugače kot ustno izročilo pisava omogoča natančen, nespremenjen prenos sporočil skozi kraje in

čas. Povezuje nas z duhom nekdanjih časov in dramatično zavest o naših koreninah. Z oblikovnega stališča je pisava vsak sistem vidnih oblik (slik, simbolov, znamenj in njihovih kombinacij), namenjenih ohranjanju in širjenju podatkov.« (Leskovar, 2014, str. 9). S to mislijo sem

Vsako šolsko leto sem v vsaj eno izmed interesnih dejavnosti, ki sem jih vodil, vključil ure pouka o zgodovini pisave, izdelavi knjig, nastanka papirja in pisave ter vajam pisanja.

nagovoril učence, ki so izrazili zanimanje in se vpisali na eno izmed ponujenih interesnih dejavnosti s področja knjižničarstva. »Program interesnih dejavnosti je sestavina letnega delovnega načrta posamezne osnovne šole. Vsaka šola ga načrtuje na svoj način, ki je odvisen od šolskih in zunajšolskih dejavnikov. Specifiko interesnih dejavnosti v osnovni šoli predstavljajo predvsem interes učencev in pogoji za izvedbo ter možnost povezave z okoljem in za okolje. Program in vsebine interesnih dejavnosti sooblikujejo – na osnovi izhodišč – učitelji in učenci ter ga udeležujejo s sodobnimi metodami in oblikami dela (raziskovalno delo, projektno učenje, sodelovalno učenje ...)« (Kolar, 2008, str. 3). Interesne dejavnosti so torej odlični 'podaljški' obveznega predmetnika – pouka predmetov, saj se pri t. i. krožkih zberejo učenci, ki gojijo skupni interes do določenega področja. »Interesne dejavnosti so pomemben del vseživljenjskega učenja. Šola jih organizira zunaj šolskega pouka kot razširjeni program šole z namenom, da bi omogočila odkrivanje in razvijanje učenčevih interesov in učence praktično uvajala v življenje in jih s tem usposabljala za koristno in zdravo preživljanje prostega časa. Učenci in učenke izbirajo ter se vključujejo v dejavnosti prostovoljno« (Kolar, 2008, str. 3). Tudi v šolski knjižnici je bilo vsako šolsko leto oblikovanih več skupin ob različnih dnevih in urah (prilagojeno po urniku za 1. VIO¹, 2. VIO in 3. VIO), ki so obiskovale različne interesne dejavnosti pod vodstvom šolskega knjižničarja (Knjižničarski krožek, Mladi knjižničar, Namizne družabne igre, eTwinning mednarodni projekt ...). Interesne dejavnosti so imele vsako šolsko leto na voljo določeno število ur, saj število ur interesnih dejavnosti predpisuje predmetnik. V povprečju interesne dejavnosti potekajo 30 ali 35 tednov v šolskem letu (praviloma enkrat tedensko). Zato je bilo potrebno natančno opredeliti vsako interesno dejavnost s temami oziroma sklopi in dnevnimi pripravami. V sklopu vsake interesne dejavnosti je bilo nekaj ur namenjenih spoznavanju zgodovine, razvoju pisave, knjig, branja in vajam lepomisja (kaligrafije). V nadaljevanju bom na kratko predstavil določene ure pouka (potek, pripomočki, izdelki), posvečene tej temi.

1 Kratica za vzgojno-izobraževalno obdobje.

NAČRTOVANJE TER IZVEDBA UR POUKA INTERESNE DEJAVNOSTI

Vsako šolsko leto sem v vsaj eno izmed interesnih dejavnosti, ki sem jih vodil, vključil ure pouka o zgodovini pisave, izdelavi knjig, nastanka papirja in pisave ter vajam pisanja. Na nek način sem želel učence seznaniti in jih navdušiti za zgodovino in prednike s predpostavko, da poznajo le današnji način ročnega pisanja in tipkanja na računalniške tipkovnice ter telefone. Pouk sem izvajal enkrat tedensko po vnaprej določenem letnem delovnem načrtu. Strukturiral sem teme, ki sem jih nato vsako uro lahko prilagodil potrebam in zmožnostim skupine. Navadno smo v mesecu oktobru (obeleževali smo tudi mednarodni mesec šolskih knjižnic) začeli z zgodovinskimi dejstvi in predstavitvijo nacionalne kulture. Učencem sem pripravil zbirko prvih slovenskih knjig², besedil, ki jih hrani naša šolska knjižnica, in bombažne rokavice, s pomočjo katerih so nato lahko rokovali s pomembnim gradivom. Ob tem sem jim vedno povedal zgodbo, zakaj so pomembne bombažne³ rokavice. Pred tem smo spoznavali s temo povezane neznane besede⁴ (paleografija, lepomisje in kaligrafija, grafologija, pero, pečat, inicialka, rokopis, pergament, papirus ...), ki smo jih razrešili s pomočjo slovarjev in so nato razlage učenci zapisovali na svoje učne liste.

PRAKTIČNO DELO

Pred samim pričetkom sem učencem povedal, da so se naši predniki, tudi moji starši, v šoli učili lepomisja in je bilo to izjemnega pomena. »Lepomis je veljal za predmet, ki pod površjem skriva celo vrsto nauk. Z njegovo pomočjo naj bi se učenci naučili pisnih oblik in osvojili lepo ter čitljivo pisavo. To pomeni, da naj bi se naučili pisati črke v enakomerni velikosti in legi ter jih primerno vezali v be-

- 2 Brižinski spomeniki, Dalmatinova Biblija, Trubarjev Katekizem, Valvasorjevo berilo, Slava vojvodine Kranjske, Kreljeva Otročja biblija ...
- 3 Omenim kemijske procese, starinske načine pridobivanja barv vse do današnjih kemijskih spojin v kremah ter mastnih rokah, prahu ter ob tem spomnim, da je bila včasih knjiga izdelana iz lesa in kože ali rastline. Ob tem sem skupino vedno pripravil do pogovora in razmišljanja.
- 4 Za iskanje razlage besed smo uporabili SSKJ in leksikon Knjiga.

Slika 1: Zgodovinsko pomembno gradivo (hrani ga naša šolska knjižnica), ki je bilo pripravljeno za pouk o zgodovini in lepomisju.

Slika 2: Prvi dve fotografiji prikazujeta pripravljene pripomočke (pisala, nastavki, črnila, vosek, pečati, papir, vaje ...) za uvodno motivacijo učencev ter za delo pri urah lepomisja/kaligrafije. Tretja sličica pa prikazuje izdelane inicialke in starinsko zapisana imena učencev prejšnjih generacij (vse skupaj se je izkazalo kot dobra motivacija, ideje za nadaljnje delo. Učenci so z zanimanjem pregledovali materiale, se učili rokovanja ter z navdušenjem odkrivali zanje nov svet).

sede. Obenem naj bi jih lepomis učil čistoče, reda in pravil.« (Žižić, 2014, str. 452). Vedno sem jim povedal tudi, da lahko več zanimivosti o zgodovini šolstva ter lepomisja izvedo v Šolskem muzeju, katerega učenci naše šole obiščejo v okviru dnevov dejavnosti v četrtem razredu.

Za vsako uro je bila potrebna priprava. Prve vaje rokovanja s posebnimi peresi so bile učencem nekoliko tuje (rokovanje, drža, naklon pisala – vsa navodila so dobili poleg ustne raz-

lage tudi v pisni obliki). Za vajo smo si najprej pripravili posebna pisala, da smo lahko vadili rokovanje in gibe. Enostavno smo zlepili po dva flomastra ali dve ošiljeni barvici, vmes smo vtaknili radirko ali bombico (slika 4). Nekateri so uporabili tudi posebne signirne flomastre, ki jih uporabljajo za označevanje besedila in imajo debelejšo prirezano konico.

Razlaga, ki je sledila, je bila prilagojena starosti učencev v skupini (način gibanja roke, kroženja in stikanja je bil prikazan tudi

Slika 3: Uporaba gradiva s pomočjo bombažnih rokavic ob ugibanju ter razlagi, zakaj so bombažne rokavice potrebne. Učenci so ob tem dobili občutek pomembnosti, estetike in ideje za delo, saj so si pobljže ogledali resnične umetnine.

Slika 4: Primer »improviziranega« pisala za vajo.

na tabli). Nato so učenci na prazen list risali kroge, črte in različne znake, da so dobili občutek za pisanje. Kasneje so tudi podlago, na katero se je pisalo in risalo, učenci izdelali sami. Nekajkrat so sami ročno izdelali papir, tako da so s pomočjo mešalnika naredili papirno kašo, ki so jo zajeli s sitom ter oblikovano posušili. Na naslednjih fotografijah pa je prikazano enostavno izdelovanje barvnega papirja. Vsak je potreboval podlago, kavni filter ali filter čajno vrečko (barva je bila odvisna od vsebine – brusnica, hibiskus ...). Nato je vsak sam premazal celotno površino papirja na obeh straneh, papir nato osušil ter oblikoval. Nekateri so ga pustili v prvotni obliki, drugi so ga natrgali, nekateri obžgali ali samo zgibali. Kar precej ur smo namenili tovrstnemu ustvarjanju in učenci so bili navdušeni.

Slika 5: Na prvi fotografiji je potek izdelave barvnega papirja s pridihom starosti (list papirja, čajna vrečka ali kavni filter, voda, podlaga). Na srednji fotografiji je izdelan papir s pomočjo kamnega filtra in na zadnji del razstave končnih izdelkov – pisma iz davnih dni.

Po vsaki evalvaciji ter končanih urah ob izdelkih so učenci ugotavljali, da stvari niso tako enostavne in samoumevne kot se zdi.

SKLEP

Učenci so pripomočke za pisanje in izdelovanje izdelkov dobili v knjižnici. Za vsakega je bilo na voljo več sodobnih nalivnih peres različnih debelin, držala in posamezni kovinski nastavki ter črnila. Za polepšanje ter dodajanje posebnih elementov pa so imeli na voljo tudi različne žige, pečate, barvne voske (tudi posebno pištolo za taljenje voska, da ne bi rokovali z vžigalniki), pozlate in škarje za obrezovanje papirja. Izjemnega pomena za takšne vrste pouka je tudi gradivo, ki ga šola hrani. Ob tem smo vedno omenili narodno zavest, znanje, kulturni razvoj, uporabnost in vse to povezali s sposobnostjo komuniciranja, razbiranja/prepoznavanja pisave – znakov/simbolov/črk in branja. Kot zanimivost naj omenim izkušnjo, da je eno leto skupina dečkov navdušeno črpala znanje zgodovine in pomena grafologije ter so nato to prenesli v sodobni čas v obliki šifriranja in izumljanja svojih znakov ter pisave

(s pomočjo literature so se lotili tudi preučevanja svoje pisave).

Po vsaki evalvaciji ter končanih urah ob izdelkih so učenci ugotavljali, da stvari niso tako enostavne in samoumevne kot se zdi. Od vsega so si najbolj zapomnili, da so včasih knjige pisali in prepisovali na roke le izbranci. Vse črke in linije so bile urejene, ravne, smiselne in to brez črtastega zvezka oziroma narisanih črt. Starejšim učencem sem razložil tudi več podrobnosti izdelave, kaj je denimo sodilo med posebna znanja pisarja. »Pisar je z vbodi v pergament označil pisno polje in zaznamoval točke, s pomočjo katerih je pozneje potegnil pomožne črte« (Drpić, 2002, str. 21) in to imenujemo pikiranje (prikazal sem tudi slikovni primer). Znanje in spretnosti, ki so jih učenci usvojili tekom interesne dejavnosti, so se odražale tudi pri rednih urah pouka (zgodovina, tehnika in tehnologija, slovenščina). ●

Literatura

- Drpić, M. (2002). Pisarjevo znanje v poznem srednjem veku, kot je razvidno iz rokopisa NUK Ms 38. Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije. Letn. 25, št. 2, str. 19-42.
- Ilich, I. (2007). Knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kolar, M. (2008). Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo: program osnovnošolskega izobraževanja. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

- Leskogar, J. (2014). Skrivnosti pisave: grafologija za vsakogar. Ljubljana: Mladinska knjiga
- Taylor, P. (2012). Kaligrafija: priročnik za začetnike o čudoviti umetnosti kaligrafije. Tržič: Učila.
- Žižić, N. (2014). Zgodovinski razvoj in pomen lepopisa v osnovnem šolstvu. Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje: glasilo Slovenskega šolskega. Letn. 23 = 47, št. 3, str. 446-459.

Gregor Škrlić, univ. dipl. bibl., je zaposlen kot knjižničar na Osnovni šoli Prule v Ljubljani.
Naslov: Prule 13, 1000 Ljubljana
Naslov e-pošte: gregor.skrlic@guest.arnes.si